

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА МЕТОДОЛОГІЯ

УДК 94(477.42) «19/20»

О.М. Біла

ЗАПОЧАТКУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИХ ПУБЛІКАЦІЙ НА СТОРІНКАХ ВОЛИНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ГАЗЕТИ «ВОЛЫНСКИЕ ГУБЕРНСКИЕ ВЕДОМОСТИ»)

Досліджено тенденції започаткування та розвитку історико-краєзнавчих публікацій на сторінках волинської періодики ХІХ – початку ХХ ст. (на прикладі газети «Волынские губернские ведомости»); проаналізовано особливості функціонування преси Волині в системі періодики Російської імперії, охарактеризовано тематику досліджень та проблеми, які цікавили науковців того часу.

Ключові слова: Волинська губернія, Російська імперія, періодика, історико-краєзнавчі публікації, автори, тематика, газета «Волынские губернские ведомости».

Вивчення регіональної історії є одним із помітних напрямів сучасної історичної науки. Важливим джерелом відомостей виступає періодика. Видання Волинської губернії ХІХ – початку ХХ ст. містили багато історико-краєзнавчих публікацій, які в комплексі складають цінну джерельну базу для розуміння політичних, соціально-економічних і культурних проблем у межах досліджуваного періоду на теренах губернії.

Проблеми періодики Волинської губернії висвітлені у працях В. Бойка [1], Р. Арцишевського [2], І. Міляевич [3], М. Романюка, Л. Снісарчук [4] та ін. Проте на сьогоднішній день бракує цілісного історіографічного дослідження тенденцій започаткування та розвитку історико-краєзнавчих публікацій на сторінках періодики губернії ХІХ – початку ХХ ст., що є важливими для вивчення минулого краю.

Дослідження даної проблеми є актуальним і необхідним, адже воно дає змогу виконати низку завдань: охарактеризувати етапи цього процесу та особливості функціонування преси Волині в системі періодики Російської імперії; проаналізувати тематику досліджень та проблеми, які цікавили науковців того часу.

Розвиток періодики Волинської губернії ХІХ – початку ХХ ст. обумовлювався політичними, економічними і культурними особливостями губернії.

Землі Правобережної України в межах досліджуваного періоду, частиною яких була Волинь, відійшли до складу Російської імперії внаслідок другого (1793 р.) і третього (1795 р.) поділів Речі Посполитої. Це суттєво вплинуло на суспільно-політичне становище та культурний розвиток краю.

Зародження періодики Волинської губернії відноситься до 1838 р., коли почали виходити «Волынские губернские ведомости» [5]. Взявши за основу дану газету, яка виходила протягом 79 років, ми й проаналізуємо тенденції започаткування та розвитку історико-краєзнавчих публікацій на сторінках волинської періодики ХІХ – початку ХХ ст.

Відповідно до норм «Общих Губернских Учреждений» Російської імперії (стаття 532 [6]), для полегшення співпраці між губернським начальством і швидкого опублікування на огляд широкого загалу офіційних постанов, розпоряджень, приписів і інших відомостей у всіх підвладних губерніях при губернському правлінні видавалися губернські відомості. Самим законом було визначено основну мету видання газети як специфічного органа адміністрації – взаємозв'язок між посадовими і приватними особами і передача ними всіх необхідних для населення даної місцевості відомостей з різних галузей адміністративного управління і народного життя. Дана інформація розміщувалася в першому відділі газети – офіційній частині. Другий відділ був неофіційною частиною; саме на її сторінках ми зустрічаємо публікації, що слугують показником поточних історичних подій того часу, приватні об'яви щодо купівлі-продажу, віддачі в найм, пропозиції послуг, загальноісторичні публікації, а також історико-краєзнавчі публікації. Останні й становлять для нас найбільший науковий інтерес, адже містять географічні, топогра-

фічні, археологічні, статистичні, етнографічні, історичні матеріали і висвітлюють історію безпосередньо Волинської губернії.

«Волинские губернские ведомости» видавалися у Волинській губернській друкарні. Видавцями та редакторами газети були А. Братчиков, В. Вітковський, С. Горбачевський, П. Капустін, П. Петровський, В. Шеніовський; серед них були історики та краєзнавці В. Каменцов, Ф. Кітченко, М. Мацкевич, А. Перлштейн [3, с. 326–333].

Упродовж років неодноразово змінювалася періодичність виходу газети, що впливало на можливість розміщення та обсяг історико-краєзнавчих публікацій. Так, упродовж 1838–1867 рр. газета виходила щотижня; 1868–1871 рр. – три рази на тиждень; 1872–1892 рр. – два рази на тиждень; у 1838, 1892–1893, 1893–1913, 1914–1917 рр. – три рази на тиждень: у вівторок, четвер і суботу [1, с. 42–43; 3, с. 358–362].

Через це історико-краєзнавчі публікації на її сторінках в різні роки мали свої особливості, змінювали форму та змістове наповнення. Одним із чинників такого процесу був тягар цензури: «Волинь не мала свобідної преси, безстороннього інформатора, трибуни публічної opinio та справедливого суддю думок та подій» [1, с. 9].

Все ж, незважаючи на чисельні заборони і утиски, редактори віднаходили можливість розробляти і доносити до народу цікаві історичні замітки про героїчне минуле Волині, поміщали бібліографічні довідки про відомих діячів, зачіпали етнографічні питання, досліджували історію церкви, піднімали соціальні та національні проблеми. До того ж, вони робили доступними історичні публікації інших видань, таких як «Киевский телеграф», «Вечерняя газета», «Правительственный Вестник», «Wiek», передруковуючи статті з них на сторінки досліджуваної газети та піддаючи їх власному аналізу.

На початку існування газети історико-краєзнавчі публікації розміщувалися в неофіційній частині в рубриках «Внутренние известия», «Местный отдел». Дані статті друкувалися у жанрі історичних спогадів чи статистичних описів. В цей період більша увага приділялася матеріалам, які містили рекомендації для ведення сільського господарства, кулінарії, народної медицини, мисливства тощо. В рубриках «Газетныя сообщения», «Телеграммы», «Городские происшествия» містилися публікації, що відображали поточні події місцевого життя.

У 1840-х рр. спостерігаються зміни в характері публікацій неофіційної частини, а саме запровадження окремого історичного відділу, в якому друкувалися переважно загальноісторичні статті, але обсяг краєзнавчих заміток залишався все ще незначним.

У 1850–1860-х рр. ситуація змінилася, і на перший план вийшли історико-краєзнавчі публікації, що стосувалися безпосередньо Волинської губернії. Тематика статей урізноманітнілася, з'явилися етнографічні матеріали. Варто лише згадати статтю «Поговорки и пословицы употребляемые в Волынской губернии», яка містить відомі прислів'я, що використовуються в наш час, зокрема такі: «Людей слухай, а свій розум май», «На тобі небоже, що мені негоже», «Що з воза впало та пропало» [7].

Свою популярність у цей період не втратили історико-статистичні замітки, що поєднувалися з краєзнавчими матеріалами про виникнення та розвиток міст Волинської губернії [8]: «Историко-статистическое описание г. Острога и Острогского уезда», «Местечко Новая Чартория», «Местечко Любарь», «Заметка о Радзивиловe». Вони містять матеріали, в яких ми знаходимо відомості про час заснування міст, фундаторів, топографічні характеристики розташування, особливості економічного розвитку містечка та аналіз етнічного складу населення. Джерельну базу, що була використана для написання даних статей, визначити важко. Інколи лише зазначається, що матеріал взято з «Полного сборника русских летописей», без безпосереднього посилання, але при цьому наголошується: «В історії дрібних удільних князівств наявні значні пробіли і літописи, що збереглися, нерідко намічають тільки уривками чи неясними натяками події політичного життя» [8].

Зустрічаємо ряд статей соціально-економічного характеру, що дають можливість вивчити становище соціальних верств, рівень торгівлі, розвиток сільського господарства, промисловості та фінансової сфери Волинської губернії [9].

В період 1855–1865 рр. преса знавала не такого суворого контролю з боку влади: більша увага в той час була звернута на соціальні реформи. На думку О. Бойка, наприкінці 1865 р. Кримська війна надала пресі нового звучання, і «замість «превентивної» цензури було залучено карні заходи»; при Міністерстві внутрішніх справ було відкрито «управу» по справах друку, а в кожному з губернських міст були оновлені чи створені цензурні комітети. У Волин-

.....
ській губернії такий комітет розміщувався в Житомирі. Негативне значення відіграв Валувський указ від 18 липня 1863 р. в якому зазначалося: «...ніякої особливо малоросійської мови не було, і бути не може» [1, с. 10–11]. Цей документ значно обмежив свободу друку і слова українських журналів і газет. Але якщо безпосередньо аналізувати його вплив на розвиток волинської преси, то він мало вплинув на особливості її функціонування, адже статті даної періодики друкувалися виключно російською мовою. Одним із прикладів прояву обґрунтованих цензурних рішень є «Про заборону розміщення об'яв студентів університету та інших вищих навчальних закладів з пропозицією надання послуг навчання дітей» (1866 р.), в якому зазначалося: «Студентам ще не дозволено законом право займатися викладанням і тому розміщення ними подібних об'яв складає пряме порушення закону» [10, с. 244].

Також ми можемо згадати наступну постанову, що стосувалася історичних і критичних статей, які розміщувалися в деяких спеціальних чи суто наукових періодичних виданнях, зміст яких не зовсім відповідав діючим постановам про друк і при цьому вони передруковувалися в інші популярні періодичні видання, які поширювалися в значній кількості екземплярів і по більш доступній ціні. «Дані статті призначенні для досягнення певних наукових цілей, а не для поширення безрозбірливо в публіці яких-небудь шкідливих теорій» [11, с. 259].

У другій половині 60–70-х рр. історичний відділ «Волинских губернских ведомостей» розширився. З 1866 р. за проханням начальників губернії відбулося розширення спеціального юридичного відділу місцевих губернських відомостей, де розміщалися звістки про діяльність судових постанов [12, с. 197]. З 1875 р. з'явилася нумерація сторінок в газеті, що значно полегшує роботу з нею.

Тематика історико-краєзнавчих публікацій була спрямована за попередньо зазначеними напрямками, а також поступового поширення набували замітки, присвячені підсумкам розвитку губернії за минулі роки, географічним, археологічним дослідженням, військовій справі, розвитку науки та освіти, економічній та сільськогосподарській сфері, статистичним та демографічним проблемам, бібліографії відомих діячів, вшануванню пам'ятних дат, поточним подіям.

Увагу хотілося б звернути на низку статей, присвячених етнографічним дослідженням. На основі статей цієї групи ми простежили особливості становища національних меншин: євреїв, чехів, циганів, поляків, німців. Дослідники характеризують процеси їх розселення та проживання на території Волинської губернії. Простежується лояльне ставлення до них, але при цьому народності розглядаються як асимільована складова Російської імперії. Так, у статті «Цыгане в Европе и преимущественно в России» ми знаходимо наступне: «У Росії законодавство намагалось злити циган з місцевим населенням, зробити їх осілими, і ніколи не видавалися закони про переслідування, тим менш щодо вигнання циган за межі держави» [13].

У статтях наголошується увага на прийняття асимільованими народами російських цінностей та культури: «В чеських колоніях, що утворилися в недавній час, діти вже досить добре говорять російською. Самі чехи також, по-можливості, стараються ознайомитися з російською мовою, вони навіть у столиці своїй, Празі, не дивлячись на всякі гоніння, говорять і співають російською» [14].

Як бачимо, для всіх історико-краєзнавчих публікацій цього періоду характерна хоч завуальована, але загальна ідеологічна проросійська спрямованість.

В руслі даного питання не менш цікавою статтею є «Этнографическая карта России» [15]. Карту і анотаційний текст до неї на 133 листах склав А. Ріттіх та І. Стрельбіцкий у 1873 р. Вони розробили класифікацію народів по гілках, групах, мовних особливостях, народностях і племенах. Виділили арійське плем'я (88%), туранське (4,3%) (кочові східно-іранські народи), урало-алтайське (4%), семітське (3,6%). Як зазначається в самій статті, «це питання важливе для Росії саме в тому відношенні, що науково підтверджується невірність закордонних поглядів, нібито кожне з наших «наречий» складає окреме плем'я, нібито ці 115 «наречий» настільки відрізняються один від одного, наскільки німці, наприклад, від слов'ян, мадярів, румунів, італійців в Австрії. Наші «наречия» – не більше як різновиди... по Європейській Росії самостійних племен тільки дев'ять». Спростовується думка Кольбе про те, що «Росія досить слабка держава, по її різноманітному етнічному складу... вона тільки тому в кращому положенні, що російський елемент переважає».

В статтях релігійного характеру порушувалися питання розбудови церков Волинської єпархії. Автори, беручи за основу матеріал книги архієпископа Макарія «Історія християнства в Росії до Володимира», характеризують процес хрещення Русі [16].

Варто звернути увагу на цікаву статтю «Типы деятелей православия на Волини» [17]. В ній ми знаходимо розлогу характеристику процесу поширення православ'я на території Волині за часів Київської Русі, Литовсько-руського періоду. Досліджуються роль і значення в цьому процесі політики князів Романа і Данила галицьких, князя Любарта Гедиміновича, князя Острозького, ставлення козаків і Богдана Хмельницького, митрополита Йосифа Семашко. При цьому чітко простежується негативна характеристика процесів ополячення та окатоличення, хоч конкретних фактів цих процесів не наводять.

У 1892 р. неофіційна частина розширилася: «Частина в теперешньому 1892 не збільшуючи підписної плати буде значно розширена: виключаючи телеграми про внутрішні і зовнішні події, будуть поміщатися статті по відділах: історичному, біографії видатних діячів Росії, техніці, педагогіці, сільському господарству та іншим загальнокорисних відомостями» [18]. На сторінках газети з'явилися об'ємніші історико-краєзнавчі публікації. Вони стосувалися етнографічних, соціально-економічних, громадсько-політичних, релігійних, біографічних, освітніх, наукових, містознавчих проблем, які висвітлювали особливості історичного розвитку та життя Волинської губернії.

На увагу заслуговує низка історико-краєзнавчих статей щодо входження Волині до складу Російської імперії, а саме: «Волинские губернаторы» [19], «Къ вопросу о Воссоединении Волини с Россией» [20].

Історичними джерелами для написання даних заміток були праці Вольтера, Руссо, польського письменника Крашевського «Wspomnienia Wolynia, Polesia i Litwy» та періодичні видання, зокрема німецька газета «Cowersations Lexicon». Так, з перших рядків статті «Волинские губернаторы» ми читаємо: «6 серпня 1796 р. урочисте відкриття Волинської губернії мало значення не тільки як вступ у владу російських чиновників, а мало глибоке політичне значення: з цього моменту Волинь увійшла у загальне життя російської держави й саме відкриття в Житомирі Волинського намісництва знаменувало собою положення вкрай міцного початку російської суспільно-державної сили». Волинь розглядається як «споконвічно російський край – російської народності і російського землеволодіння». При цьому, здійснюючи аналіз попередніх особливостей розвитку краю в складі Речі Посполитої, згадуються лише негативні аспекти. Наводяться тенденційно підібрані краєзнавцями цитати – з німецької газети «Cowersations Lexicon»: «Польща чи не єдина країна, яка не заслужила майже ніякої поваги в перебігу багатовікового існування. Вона являє велику рівнину в Європі, на якій живе дванадцять мільйонів невільників, які стогнуть під ярмом дванадцяти мільйонів тиранів»; висловлювання прусського короля Фрідріха Великого: «В Польщі немає закону, там не користуються свободою». Тобто, як ми бачимо, попередня ідейна спрямованість лишається незмінною.

Змінилася форма подання історико-краєзнавчих публікацій. Вони друкувалися меншим шрифтом, інколи без заголовків; дана тенденція спричинена тим, що неофіційна частина розширилася, але об'єм самої газети не збільшився.

Наприкінці XIX ст. історико-краєзнавчі публікації майже зникли зі сторінок газети. Вони зустрічалися досить рідко, але були змістовними та цікавими. Вагоме місце у неофіційній частині було відведено статтям про поточні події; друкувалися оголошення, телеграми.

У 1898 р. були намагання змінити таку ситуацію і повернути багатотематичне наповнення неофіційної частини. Для цього постановили видавати окрему щотижневу газету «Волинские губернские ведомости. Отдел неофициальный». Це на певний час змінило ситуацію і повернуло авторитет видання та попит читачів, що навіть дозволило у 1903 р. за розпорядженням віце-губернатора двору його величності Камергара підвищити вартість газети: «З початку 1903 року всім міщанським управам і старостам Волинської губернії наказую виписувати губернські відомості... і встановлена їх плата буде складати по 6 руб. в рік за екземпляр» [21]. Але все ж із 1904 р. дві частини газети знову об'єдналися, і проблема залишилася на попередньому рівні.

10 березня 1904 р. було видано розпорядження генерал-губернатора Київської, Подільської та Волинської губерній «О несоответствии содержания Губернских ведомостей Юго-Западного края во многих отношениях ко своему назначению и желательности насколько возможно улучшить и оживить издание...» [22], у якому генерал-губернатор відзначав невиконання затвердженої програми відомостей. Така ситуація у цей час спостерігалася на теренах не лише Волинської, а й Подільської і Київської губерній. «Дотримання програми... наблизило б їх до суттєво наміченої мети і зробило б їх необхідними для кожного, діловою і довідковою газетою», а так це «...сухе перелічення владних розпоряджень...» [22, с. 13–14]. Це призвело до

незацікавленості приватних осіб цим періодичним органом. Тому перевіряючий дав вказівку «наскільки можливо покращити і оживити видання губернських відомостей» [22, с. 14], а також надати детальні відомості щодо прибутків і витрат друкарні губернського правління за три останні роки. Але волинський губернатор не мав можливостей виконати дану рекомендацію. У своїй відповіді він виділив три причини, що виключали можливість виконання розпорядження: «недостатня кількість матеріальної бази, неможливість конкурувати з щоденними газетами і труднощі, пов'язані з вкоріненим упередженням проти губернських відомостей як сухого офіційного органа» [22, с. 16].

Отже, ситуація не змінилася; історико-краєзнавчі публікації на сторінках газети «Волинские губернские ведомости» початку ХХ ст. вже не друкувалися, а сама газета виступала суто друкованим органом Волинської губернської адміністрації.

Як бачимо, історико-краєзнавчі публікації проходять етапи свого становлення та занепаду на сторінках «Волинских губернских ведомостей», характеризуються різними особливостями та становлять важливий багаж історичного матеріалу, який дозволяє всебічно і більш ґрунтовно вивчити життя Волинської губернії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко М. Бібліографія періодики Волині / Максим Бойко. – Блюментон : Волин. вид. фонд, 1982. – 156 с.
2. Історія Волині з найдавніших часів до наших днів / (Арцишевський р. А., Бурчак Н. В., Заброварний Б.Й. та ін.) ; під ред. Михайлюка О.Г. – Львів, 1988. – С. 20–60.
3. Мілясевич І.В. Періодичні видання Волинської губернії ХІХ – початку ХХ століття : Історико-бібліографічне дослідження / І.В. Мілясевич ; наук. ред. М.М. Романюк. – Львів, 2004. – 376 с.
4. Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст. : Іст.-бібліограф. дослідж. Т. 1 : 1812–1890 рр. / НАН України. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Відділ «Науково-дослідницький центр періодики» ; уклад. : М.В. Галушко, М.М. Романюк (керівник проекту), Л.В. Снісарчук. – Львів : Оріяна-Нова, 2007. – 560 с. ; Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст. : Іст.-бібліограф. дослідж. Т. 2 : 1891–1905 рр. / НАН України. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Відділ «Науково-дослідницький центр періодики» ; уклад. : М.В. Галушко, М.М. Романюк (керівник проекту), Л.В. Снісарчук. – Львів : Оріяна-Нова, 2009. – 480 с.
5. Лисовський Н.М. Русская периодическая печать 1703–1894 гг. : Библиография и графические таблицы. – Вып. II. / Н.М. Лисовский. – С-Пб., 1901. – 96 с.
6. Свод законов Российской империи [Т. 2.]. Свод Губернских Учреждений. Раз. II. Учреждения начальников губерний, Губернских Правлений, Статистических Комитетов и полиции. Гл. II. Учреждение Губернских Правлений. Отдел. VI. Обнародование распоряжений высшего и местного правительства. – Ст. 532, ст. 540–541 [Электронный ресурс]. – 1892. – Режим доступа : <http://www.old.frip.ru/newfrip/cnt/news/history/01/034/>.
7. Пословицы и поговорки. Поговорки и пословицы употребляемые в Волынской губернии // Волынские губернские ведомости. – 1861. – 21 января. – № 3. – С. 13–14 ; 28 января. – № 4. – С. 18–20.
8. Историко-статистическое описание г. Острога и Острогского уезда // Волынские губернские ведомости. – 1861. – 18 февраля. – № 7. – С. 35–36 ; 25 февраля. – № 8. – С. 40–41 ; 4 марта. – № 9. – С. 44–45 ; 11 марта. – № 10. – С. 50–51 ; 18 марта. – № 11. – С. 55–56 ; 25 марта. – № 12. – С. 62–63 ; 1 апреля. – № 13. – С. 68–69 ; 8 апреля. – № 14. – С. 40–41 ; Комашко В. Местечко Новая Чартория / В. Комашко // Волынские губернские ведомости. – 1861. – 30 сентября. – № 39. – С. 237–239. ; Комашко В. Местечко Любарь / В. Комашко // Волынские губернские ведомости. – 1861. – 7 октября. – № 40. – С. 241 ; 14 октября. – № 41. – С. 245–247 ; 21 октября. – № 42. – С. 250–252 ; Розенталь Х. Заметка о Радзивилове / Х. Розенталь // Волынские губернские ведомости. – 1873. – 20 января. – № 5. – С. 1.
9. Несколько замечаний о промышленности жителей Волынской губернии // Волынские губернские ведомости. – 1861. – 11 февраля. – № 6. – С. 30–31 ; 30 сентября. – № 39. – С. 237–239 ; 30 сентября. – № 40. – С. 237–239.
10. О невольности печатания об'явлений студентов университетов и других высших учебных заведений с предложениями услуг по обучению детей (30 сентября 1866 г., № 1994) // Материалы, собранные особою комиссиею, высочайше утвержденною 2 ноября 1869 года, для пересмотра действующих постановлений о цензуре и печати. Ч 2. Административныя распоряжения. – С-Пб, 1870. – С. 244.
11. С. П. № 191, 1866 г. // Материалы, собранные особою комиссиею, высочайше утвержденною 2 ноября 1869 года, для пересмотра действующих постановлений о цензуре и печати. Ч 2. Административныя распоряжения. – С-Пб, 1870. – С. 259.
12. О разширении особаго юридического отдела для губернских ведомостей (27 дек. 1866 г. № 2788) // Материалы, собранные особою комиссиею, высочайше утвержденною 2 ноября 1869 года, для пере-

-
- смогтра действующих постановлений о цензуре и печати. Ч 2. Административныя распоряжения. – С-Пб, 1870. – С. 197.
13.ский. Цыгане в Европе и преимущественно в России // Волынские губернские ведомости. – 1873. – 6 июня. – № 38. – С. 1–2.
 14. О чехах поселившихся въ Дубенском уезде // Волынские губернские ведомости. – 1873. – 17 марта. – № 20. – С. 1.
 15. Этнографическая карта Россіи // Волынские губернские ведомости. – 1874. – 24 апреля. – № 27. – С. 1.
 16. Памятки православия на Волине // Волынские губернские ведомости. – 1875. – 6 июня. – № 50. – С. 4.
 17. Типы деятелей православия на Волини // Волынские губернские ведомости. – 1875. – 19 мая. – № 44. – С. 4 ; 23 мая. – № 45. – С. 6 ; 28 мая. – № 46. – С. 6 ; 4 июня. – № 49. – С. 6.
 18. Отъ редакции // Волынские губернские ведомости. – 1875. – 18 января. – № 5. – С. 4.
 19. Волынские губернаторы // Волынские губернские ведомости. – 1875. – 19 ноября. – № 110. – С. 4 ; 24 ноября. – № 111. – С. 6 ; 1893. – 21 ноября. – № 7. – С. 3.
 20. Къ вопросу о Воссоединении Волини с Россіей // Волынские губернские ведомости. – 1894. – 2 августа. – № 75. – С. 4.
 21. Справа про підвищення вартості «Волынские губернские ведомости». – 1903. – Ф. 442, оп. 633, спр. 60. – С. 1–12.
 22. От 10 марта 1904 г. № 1964. О несоответствии содержания Губернских Ведомостей Ю. З. Края, во многих отношениях, своему назначению и желательности насколько возможно улучшить и оживить издание оных, с целью увеличения доходности Губернских типографий // Сборник циркуляров по Юго-Западному краю Киевского, Подольского и Волынского генерал-губернатора, генерал-адъютанта Н.В. Клейгельса с февраля 1941 г. по февраль 1902 г. – К. : Типография окружного штаба, Банковская улица № 11, 1905. – С. 13–16.
 23. Волынские губернские ведомости. – 1842, 1847–1849, 1851–1853, 1857, 1873, 1882, 1892–1894, 1914–1917.

Біла О.Н. ОСНОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ИСТОРИКО-КРАЕВЕДЧЕСКИХ ПУБЛИКАЦИЙ НА СТРАНИЦАХ ВОЛЫНСКОЙ ПЕРИОДИКИ XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА (НА ПРИМЕРЕ ГАЗЕТЫ «ВОЛЫНСКИЕ ГУБЕРНСКИЕ ВЕДОМОСТИ»)

Исследованы тенденции создания и развития историко-краеведческих публикаций на страницах волынской периодики XIX – начала XX века (на примере газеты «Волынские губернские ведомости»); проанализированы особенности функционирования прессы Волини в системе периодики Российской империи, охарактеризованы тематика исследований и проблемы, которые интересовали ученых того времени.

Ключевые слова: Волынская губерния, Российская империя, периодика, историко-краеведческие публикации, газета «Волынские губернские ведомости», тематика, авторы.

Bila O.M. THE FOUNDATION AND DEVELOPMENT OF LOCAL HISTORICAL PUBLICATIONS IN VOLYN PERIODICALS IN THE XIX – AT THE BEGINNING OF THE XX CENTURY (BY AN EXAMPLE OF THE NEWSPAPER «VOLYNSKIE GUBERNSKIE VEDOMOSTI»)

The article analyzes the tendencies of the beginning and development of local historical publications in periodicals in Volyn in the XIX – early XX century (by an example of the newspaper «Volynskie Gubernskie Vedomosti»), the features of functioning of the press in Volyn as part of the system of periodicals of Russian Empire, the research topics and issues of interest of scholars of the time.

Keywords: «Volyn», Volyn province, Western region, Russian Empire, periodicals, publications, directions, authors, Volynskie Gubernskie Vedomosti.